

Одлуком Научно-наставног вијећа Филозофског факултета Пале, Универзитета у Источном Сарајеву, број 1490/24, од 2. 7. 2024. године, именована је Комисија за оцјену урађене докторске дисертације кандидата мр Драгане Рајовић под насловом *Библијски мотиви у делу Григорија Божовића* (у даљем тексту: Комисија)¹ у сљедећем саставу:

1. Др Мирјана Лукић, доцент, Опште студије књижевности, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник;
2. Др Горан Максимовић, редовни професор, Српска и компаративна књижевност, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, ментор;
3. Др Владан Бартула, ванредни професор, Специфичне књижевности (Србистика), Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, члан.

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Научно-наставном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ **о оцјени урађене докторске дисертације**

1. Подаци о кандидату (биографија и библиографија кандидата)

Драгана Рајовић је рођена 09. 11. 1971. године у Приштини. Основну школу је завршила у Трстенику, а Гимназију „Слободан Пенезић Крцун“ у Врњачкој Бањи. Филозофски факултет у Приштини (Универзитет у Приштини), одсек југословенских књижевности и српског језика, завршила је 1997. године. Магистарске студије завршила је 2018. године на Филозофском факултету на Палама (Универзитет у Источном Сарајеву) одбранивши магистарски рад на тему: *Патријархални свет Старе Србије у приповедачком опусу Григорија Божовића*. Докторске студије књижевности уписала је на Филозофском факултету на Палама 2019. године. Од септембра 2021. године ради на Институту за српску културу Приштина – Лепосавић као истраживач – приправник. Током претходних година стекла је вишегодишње радно искуство као професор српског језика и књижевности, са положеним државним испитом (1996–2021). Осим у настави, радила је на месту главног и одговорног уредника ЈП Радио Телевизија Трстеник (2001–2004), на месту директора и главног одговорног уредника, Телевизије „Логос“ православне Епархије жичке (2004–2012), као и на месту заменика уредника Телевизије „Храм“, Архиепископије београдско-карловачке (2015–2021).

У оквиру библиографије кандидаткиње, мр Драгане Рајовић, указујемо на магистарски рад и више огледа који су објављени у научној и књижевној периодици:

Магистарски рад

Патријархални свет Старе Србије у приповедачком опусу Григорија Божовића, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Пале, 2018.

Објављени радови:

Рајовић, Д. Идеолошке импликације у Траговима Вукашина Филиповића, објављен у тематском зборнику од водећег националног значаја: *Живот и дело Вука Филиповића* [уредници Драгомир Костић, Урош Шуваковић]. – Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2013. године, стр. 69-80. ISBN 978-86-6349-011-6

Рајовић, Д. Породични и брачни морал у приповедном опусу Григорија Божовића, објављен у *Зборнику радова* Високе школе за васпитаче струковних студија у Гњилану – Бујановац, број 2/3, Бујановац 2016/2017. године, стр. 23-38. ISSN 2406-2200

Рајовић, Д. Сакрализација језика и стила у приповедном опусу Григорија Божовића,

¹ Комисија има најмање три или пет чланова од којих најмање један није у радном односу на Универзитету.

објављен у Зборнику радова *Језик и (псеудо) особеност*, Центар за афирмацију слободне мисли, Сремски Карловци 2018. године, стр. 347-361. ISBN 978-86-919377-3-7

2. Приказ садржаја докторске дисертације

Рукопис докторске дисертације обухвата обим од 250 страница компјутерског текста који је распоређен у 11 комплементарних цјелина:

У првом поглављу насловљеном „Увод“ указано је на предмет и методолошке основе истраживања, на корпус на коме је утемељена интерпретација, на досадашња проучавања књижевног дјела Григорија Божовића, као и на саму концепцију рада. У другом поглављу насловљеном „Теопоетика“ указано је на значај савремених теопоетичких истраживања у науци о књижевности, као и на утицај *Библије* на историју културе и умјетности, а посебно на стваралаштво у српској и европским књижевностима. У трећем поглављу насловљеном „Књижевноисторијски контекст Божовићевог стваралаштва“ указано је на доминантне писце, дјела и значај који је имала књижевност на тлу Старе Србије у другој половини и крајем XIX, као и у првој половини XX вијека. У четвртном поглављу насловљеном „Живот и дело Григорија Божовића“, дат је сажети животопис овога књижевника, урађен је преглед његовог књижевног стваралаштва, а затим је указано на рецепцију и књижевнокритичке оцјене тог дјела. У петом поглављу насловљеном „Свештена саборност“ сагледани су феномени „породице као Цркве у малом“ и „гостољубља“, као суштинских темеља за разумијевање библијске мотивике у дјелу Григорија Божовића. У шестом поглављу насловљеном „Борба непрестана“, а које заузима централно аналитичко мјесто у овом докторском раду, сагледани су мотиви борбе хришћанства, крсне жртве, мржње, љубави, пријатељства и непријатељства, правде и истине, освете и казне, отпадништва од вјере и слободе хришћанства у књижевном дјелу Григорија Божовића. У седмом поглављу насловљеном „Време је да се служи Господу“ сагледан је феномен цркве као „дома Божјег“ у књижевном дјелу Григорија Божовића. У осмом поглављу насловљеном „Искушење и покајање“ интерпретирани су феномени покајања и искушења као суштинских идејних, теопоетичких и поетичких темеља у приповиједном поступку Григорија Божовића, у формирању умјетничке слике, као и обликовању карактера његових књижевних јунака. У деветом поглављу насловљеном „Духовно збрано у расутом“ књижевни јунаци, а самим тим и умјетнички свијет Григорија Божовића, сагледани су као вјечни „боготражитељи“. Десето поглавље чини закључак у коме је на сажет начин указано на најзначајнија аналитичка сазнања овога рада и показано колико је важно прожимање библијског и свјетовног начела у обликовању књижевног дјела Григорија Божовића.

Једанаесто поглавље чине извори и литература у којима су пописани истраживачки и аналитички извори, тј. књижевно дјело Григорија Божовића, а затим и релевантна литература која је обухватила философско-теолошке расправе, поетичке и теопоетичке студије, као и расправе из књижевне историографије, културологије и теологије.

3. Опис постигнутих резултата

Постигнути резултати у рукопису докторске дисертације *Библијски мотиви у делу Григорија Божовића* указују на изразито креативан однос према библијској утемељености и пишчеву спонтану повезаност са православном хришћанском духовношћу кроз непосредно разумијевање изворног народног живота и односа према вјери и народносној припадности. Посебно је при томе дошао до изражаја значај феномена "гостољубља" као својесврне "свете тајне" народног живота, у којој су наталожене дубоке наслаге паганског, прасловенског и ранохришћанског, те локалног и међуетничког у животу људи пишчевог ужег завичаја на простору Ибарског Колашина и Старе Србије. Показано је како у народном животу, тако и у дјелу Григорија Божовића постоји стална неусаглашеност старозавјетних и новозавјетних принципа, што се нарочито огледа у судару христоликог и демонског у карактеру јунака, у прожимању

супротстављених начела освете и казне, љубави и мржње, добра и зла, оданости вјери и превјеравању и сл. У том смислу је развијен и посебан однос према феномену "хришћанске слободе" као оне непрестане жудње јунака да се ослободе од греховних стега и одаберу "пут страдања" који води према истинском индивидуалном и колективном ослобођењу. У том сталном прожимању гријеха и покајања, Божовићеви књижевни јунаци, међу њима подједнако жене и мушкарци, појединачно и групно, теже ка идеалу васкрсења душе увјерени да се иза тога налазе простори "царства небеског" и бијег из свеколиког овоземљског страдања, подједнако социјалне и националне провенијенције. Све то доприноси специфичној умјетничкој слици обликовања "боголикости" књижевних јунака који су изложени непрестаним егзистенцијалним и духовним искушењима, те који тим искушењима доприносе да приповиједни заплети буду комплексни и у сваком погледу изазовни и динамични, те да носе универзална умјетничка значења.

4. Упоредна анализа резултата кандидата са подацима из литературе

Литература која је коришћена приликом израде рукописа докторске дисертације *Библијски мотиви у делу Григорија Божовића* одабрана је и протумачена на квалитетан начин.

На основу достигнућа књижевне историографије, наратологије и историје културе, при чему су консултовани радови изузетних истраживача као што су: К. Јиричек, П. Евдокимов, М. Елијаде, З. Косидовски, Е. Мелетински, Ј. Јакоби, Д. Лихачов, Д. Оболенски, Н. Вулић, Ј. Хаџи-Васиљевић, В. Чајкановић, К. Кончаревић, Б. Алексић, С. Алексић, М. Арсенијевић, Ч. Ребић и сл.; урађен је адекватан аналитички контекст и претпоставке за суштинске значењске анализе цјелокупног књижевног дјела Григорија Божовића.

На основу аналитичких сазнања српске науке о књижевности посвећене истраживању XIX и XX вијека, при чему су консултовани водећи истраживачи као што су: Ј. Скерлић, В. Живојиновић, М. Кашанин, П. Митропан, М. Поповић, М. Јевтовић, Ј. Деретић, Ђ. Трифуновић, Г. Тешић, В. Цветановић, М. Јеврић, Ј. Ристић, М. Радуловић, В. Питулић, Б. Сувајџић, Б. Чолак и сл.; издвојен је адекватан истраживачки корпус, који чине сљедеће Божовићеве књиге: *Приповетке*, *Неизмишљени ликови*, *Робље заробљено*, *Чудесни кутови*, *Косовске приче*, *Граничарска коб*, *На хаџилуку*, *Путописи*.

На основу сазнања савремене теопоеике, теологије, психологије и историје читања, при чему су консултовани истраживачи као што су: Ј. Лествичник, И. С. Јастребов, И. Брјанчанинов, Н. Велимировић, Ј. Поповић, Р. Карелин, В. Јеротић, В. Димитријевић, Ж. Требјешанин, Т. Ракићевић, Ђ. Ђурђевић и сл.; истражен је библијски текст и контекст, на основу кога су у садејству са наведеном књижевноисторијском и наратолошком литературом, на успјешан начин анализирани умјетничка слика свијета, наративни поступци, композиција, карактери, идеологија и етика јунака, породични и други односи у Божовићевом књижевном дјелу. Захваљујући томе описани су доминантни библијски мотиви у књижевном дјелу Григорија Божовића: „породица као црква у малом“, „гостољубље“, „борба хришћанства“, „крсна жртва“, „мржња“, „непријатељи“, „правда и истина“, „освета и казна“, „отпадништво од вере“, „слобода хришћанства“, „црква као дом Божји“, „искушење и покајање“ и сл.

5. Објављени и саопштени резултати који чине дио докторске дисертације

Рајовић, Д. Хришћанска деонтологија и страх у приповеци „Злате из Слатине“ Григорија Божовића, објављен у Тематском Зборнику *Страх у научном и уметничком стваралаштву*, Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Лепосавић, 2022. године, стр 157-167. ISBN 978-86-89025-80-4

6. Научни допринос докторске дисертације

Научни доприноси урађеног рукописа докторске дисертације *Библијски мотиви у делу Григорија Божовића* су вишеструки:

Урађена је адекватна и до сада најпотпунија књижевноисторијска синтеза цјелокупног стваралаштва Григорија Божовића и контекстуализовано његово дјело у приповиједној традицији српског реализма у XIX вијеку, као и у историји српске књижевности у XX вијеку.

Урађена је адекватна и до сада најпотпунија аналитичка књижевно-биографска синтеза животописа Григорија Божовића са указивањем на нове изворе и доказе који су ослободили личност овога писца од идеолошких обмана и подметања наметнутих у науци о књижевности у другој половини XX вијека.

Урађена је адекватна и до сада најпотпунија књижевнокритичка рецепција и описана историја читања књижевног дјела Григорија Божовића, при чему је указано на релеватне текстове од Јована Скерлића и Милана Кашанина, до Миодрага Поповића, Јована Деретића и Владимира Цветановића. Указано је при томе из критичко-аналитичке перспективе на аналитичке вриједности, али и на идеолошка оптерећења и предрасуде које су пратиле ту рецепцију у другој половини XX вијека.

Урађена је исцрпна теопоетичка и аналитичка интерпретација библијских мотива у дјелу Григорија Божовића чиме је дат самосталан допринос у тумачењу књижевноумјетничких, хришћанско-етичких, стилско-типолошких и идејних аспеката дјела овога писца. При томе је посебно указано и на значај библијског текста и контекста за развијање Божовићевих наративних поступака, за карактеризацију јунака, породичне односе, мушко-женске односе, патријархални доживљај, изворни народни језик, оригиналну лексику и стил приповиједања, као и за формирање цјелокупне умјетничке слике свијета.

7. Мишљење о прихватању дисертације за одбрану

Рукопис докторске дисертације *Библијски мотиви у књижевном делу Григорија Божовића* урађен је на методолошки иновативан и систематичан начин, аналитички је увјерљиво интерпретирао постављени истраживачки проблем, као што су обухваћени и адекватни приповиједни извори и разнолика литература књижевноисторијске и теопоетичке провенијенције. На основу тога је урађено ново читање и тумачење књижевног дјела Григорија Божовића као једног од најзначајнијих српских приповједача XX вијека, а самим тим је дат и значајан допринос српској науци о књижевности. То су полазне претпоставке које су руководиле Комисију приликом исказивања мишљења о прихватању рукописа дисертације за одбрану.

8. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ²

На основу свих релевантних чињеница које су наведене у овом извјештају, Комисија предлаже Научно-наставном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати позитивну оцјену извјештаја и одобри усмену одбрану рукописа урађене докторске дисертације *Библијски мотиви у делу Григорија Божовића* кандидаткиње мр Драгане Рајовић, за звање доктора књижевноисторијских наука.

²У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе

Мјесто: Пале
Датум: 1. 11. 2024.

КОМИСИЈА

1. Др Мирјана Лукић, доцент, Опште студије књижевности, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник Комисије;

2. Др Горан Максимовић, редовни професор, Српска и компаративна књижевност, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, ментор;

3. Др Владан Бартула, ванредни професор, Специфичне књижевности (Србистика), Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, члан Комисије.
